

2. Державна національна програма "Освіта. Україна XXI століття". – К.: Райдуга, 1994. – 61с.
3. Державна програма "Вчитель" // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – №10. – К. – С. 6.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273с.

УДК 378.013 (330)

Є.А. Іванченко

ВИЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ ЕКОНОМІСТА

У статті наведено визначення компетентності економіста, представлена її структура, що містить три компоненти: ключові компетентності, професіоналізм та соціальну компетентність.

In this article are determination of competence of economist and its structure, containing three components: key competencies, professionalism and social competence.

Головна зміна у суспільстві, яка впливає на ситуацію у сфері освіти взагалі, та на професійну підготовку економістів зокрема, – прискорення темпів розвитку суспільства. Таким чином, за час навчання ми маємо налаштувати майбутніх фахівців на професійну діяльність у світі, про який викладачі мають досить приблизне уявлення. Отже, вищий навчальний заклад має підготувати своїх випускників до змін, розвиваючи в них мобільність, динамізм, здатність працювати в ситуації невизначеності.

На думку О. Є. Лебедева, найбільш точно на сьогодні можуть бути визначені нові вимоги до випускників на ринку праці, пов'язані з компетентнісним підходом до освіти [1]. Автор вважає, що багато ідей компетентнісного підходу з'явилися в результаті вивчення ситуації на ринку праці. На нашу думку, визначення вимог, що склалися на ринку праці стосовно спеціалістів економічного профілю, дають змогу використовувати ідеї компетентнісного підходу як підґрунтя системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів, тому що, по-перше, з його позицій рівень професіоналізму можна вимірювати здатністю розв'язувати проблеми будь-якої складності, спираючись на наявні знання; по-друге, підхід, не знижуючи значення знань, акцентує увагу на здатності їх використовувати; по-третє, такий підхід спрямовується на розвиток якостей особистості та системи цінностей; й останнє, дозволяє сформувати компетентність економіста як всебічно розвиненої особистості (професіонала й людини) в результаті реалізації системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів. Тому, **актуальність** теми статті зумовлена потребою орієнтації професійної підготовки спеціалістів галузі економіки та фінансів на формування компетентності економіста, яка дає фахівцям зазначеного профілю впевненість у їх затребуваності та конкурентоспроможності на ринку праці як у своїй країні, так і за її межами.

Спираючись на аналіз наукових джерел та власне розуміння проблеми, визначимо **компетентність економіста** як інтегративну цілісність знань, умінь і навичок, набутих у процесі навчання, які забезпечують здатність фахівця до професійної діяльності та життя у швидкозмінному суспільстві. Компетентність економіста розглядається нами в єдності особистісних та діяльнісних проявів феномена та містить такі структурні компоненти: ключові компетентності, професіоналізм та соціальну компетентність особистості.

Метою статті є обґрунтування структури компетентності економіста.

До визначення компетенції економістів існують різноманітні підходи. Так, наприклад, І. О. Сасова вважає, що компетенція економістів має відповідати трьом складовим: завданням, обумовленим особливостями науково-технічного прогресу (знання та вміння); завданням, обумовленим особливостями суспільно-політичного устрою держави (науковий

світогляд, моральні якості, вміння працювати в громадських організаціях, орієнтація у політичних подіях, культура спеціаліста); завданням, обумовленим вимогами професії (вміння провадити дослідницьку роботу, вміння для розв'язання практичних завдань, вміння розв'язувати комунікативні проблеми) [2].

О. А. Булавенко компетентність економіста представляє як якісну характеристику особистості економіста, яка включає систему науково-технічних знань, в тому числі спеціальних знань у галузі економіки, професійних вмінь та навичок, досвіду, наявність усталеної потреби в тому, щоб бути компетентним економістом, інтересу до професійної компетентності свого профілю [3]. Автор також наголошує на неможливості ізольованого розгляду сутнісних характеристик компетентності економіста, тому що вони носять інтегративний, цілісний характер та є продуктом економічної підготовки в цілому.

Аналіз доробок науковців та власний досвід спілкування з керівниками практики студентів, випускниками, що працюють у економічній галузі, студентами, які намагаються знайти роботу вже під час навчання та відвідують співбесіди з роботодавцями надали змогу скласти уявлення про структуру компетентності економіста (рис. 1). Розглянемо елементи структури, а саме: ключові та соціальну компетентності, професіоналізм.

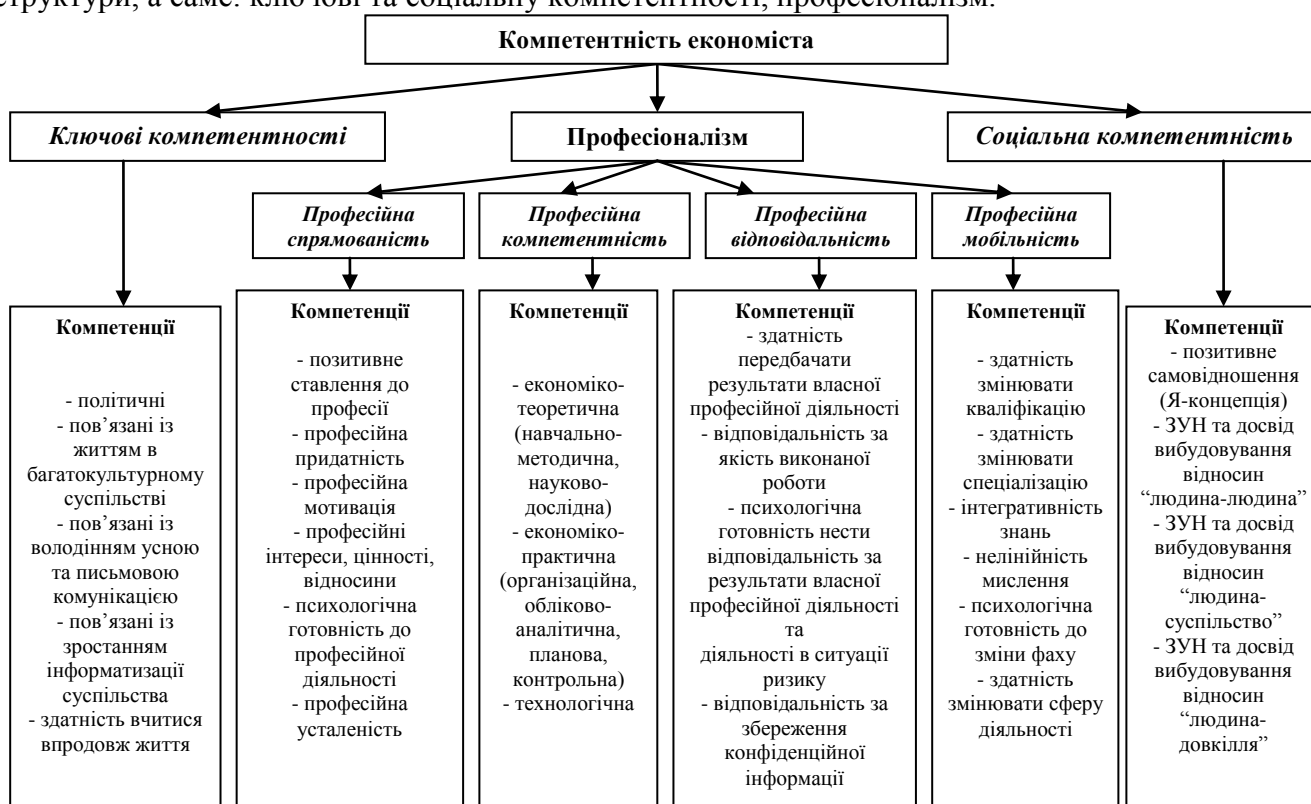

Рис. 1. Структура компетентності економіста.

Під **ключовими** компетентностями будемо розуміти узагальнено представлені основні компетентності, які забезпечують нормальну життєдіяльність людини в соціумі. **Ключові компетентності майбутнього економіста** характеризуємо як сформовану систему узагальнених знань, вмінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для нормальної життєдіяльності економіста як людини у соціумі. Структуру ключових компетентностей подано на рис. 2.

Формування ключових компетенцій забезпечують такі види інтеграції: інтеграція наукових знань; інтеграція знань, практичних умінь і навичок; інтеграція інформаційних технологій в освіту майбутніх економістів; інтеграція інноваційних технологій в освіту майбутніх економістів; інтеграція "студент-викладач-адміністрація-батьки"; територіальна інтеграція.

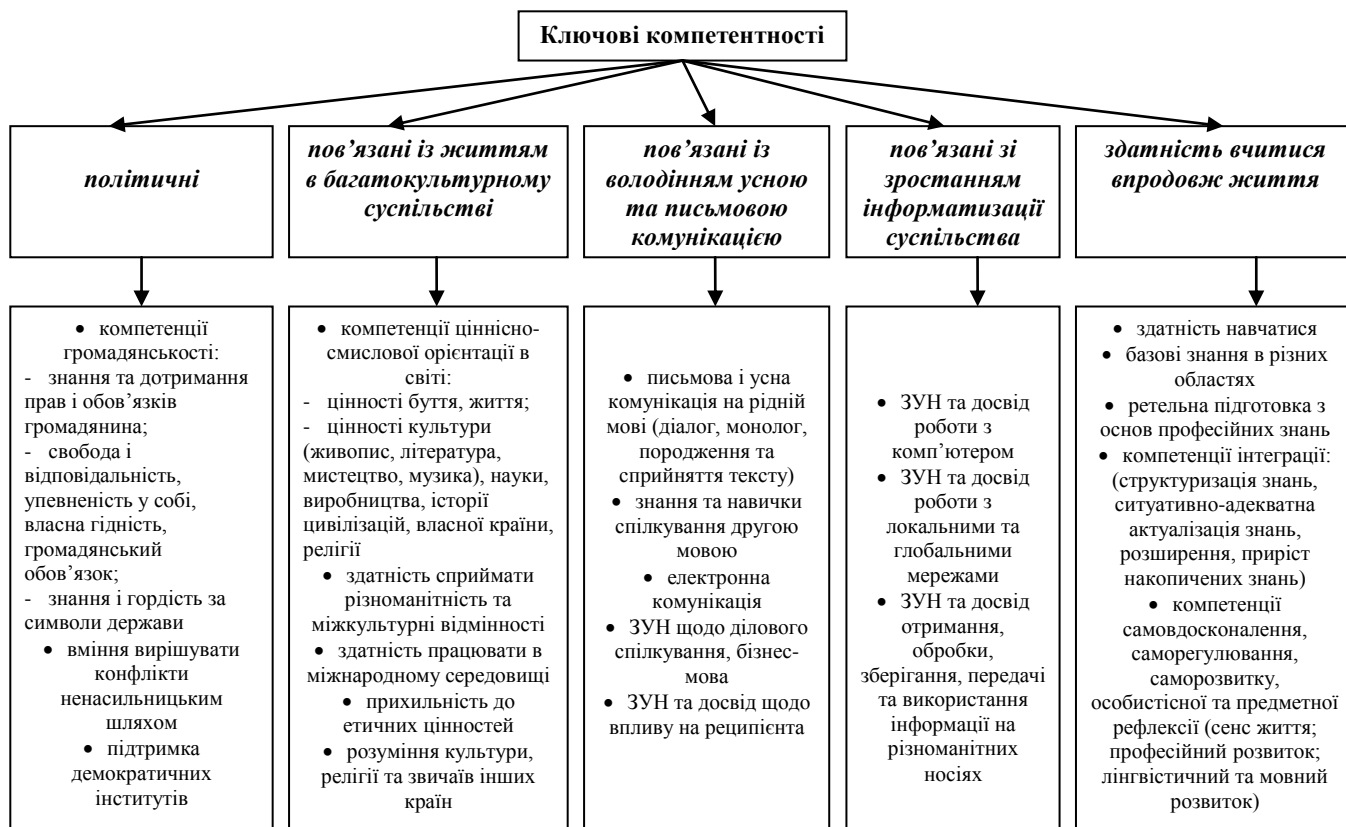

Рис. 2. Структура ключових компетентностей компетентності економіста.

Під **соціальною** компетентністю (у вузькому сенсі слова) будемо розуміти сукупність компетенцій, що характеризують взаємодію людини з самою собою, суспільством, соціумом, іншими людьми, довкіллям, тобто індивідуальні здібності, пов'язані з умінням виражати відчуття й ставлення, критичним осмисленням і здатністю до самокритики, а також соціальні навички, пов'язані з процесами соціальної взаємодії і співпраці, вмінням працювати в групах, приймати соціальні й етичні зобов'язання.

Соціальну компетентність майбутнього економіста характеризуємо як сформовану систему індивідуальних знань, вмінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для нормальної життєдіяльності економіста як людини у соціумі та довкіллі та розглядаємо як сукупність компетенцій, що забезпечують позитивне самовідношення (Я-концепцію); вміння вибудовувати відносини “людина-людина”, “людина-суспільство” та “людина-довкілля”. Докладно структуру соціальної компетентності подано на рис. 3.

Соціальну компетентність забезпечують такі види інтеграції: інтеграція різних наукових шкіл щодо навчання економістів; соціокультурна інтеграція; інтеграція “безкоштовної” освіти для всіх та платної освіти за вибором студентів або батьків; інтеграція “студент–викладач–адміністрація–батьки”; територіальна інтеграція.

Однією зі складових компетентності економіста ми зазначили **професіоналізм**. Термін “професіоналізм” виник для позначення форми суспільного поділу праці, пов'язаної із внутрівиробничим розподілом працівників на навчених і ненавчених [3].

У Енциклопедії професійної освіти за ред. С. Я. Батишева, де майже вперше опубліковане визначення цього поняття, професіоналізм розглядається як особистісна властивість фахівця, набута під час навчальної і практичної діяльності здатність до компетентного виконання оплачуваних функціональних обов'язків; рівень майстерності і вправності у певному занятті, що відповідає рівню складності виконуваних завдань. Акцент робиться на творче використання інформації, опанованої у процесі розвитку професіоналізму, задля практичної діяльності [4: 379].

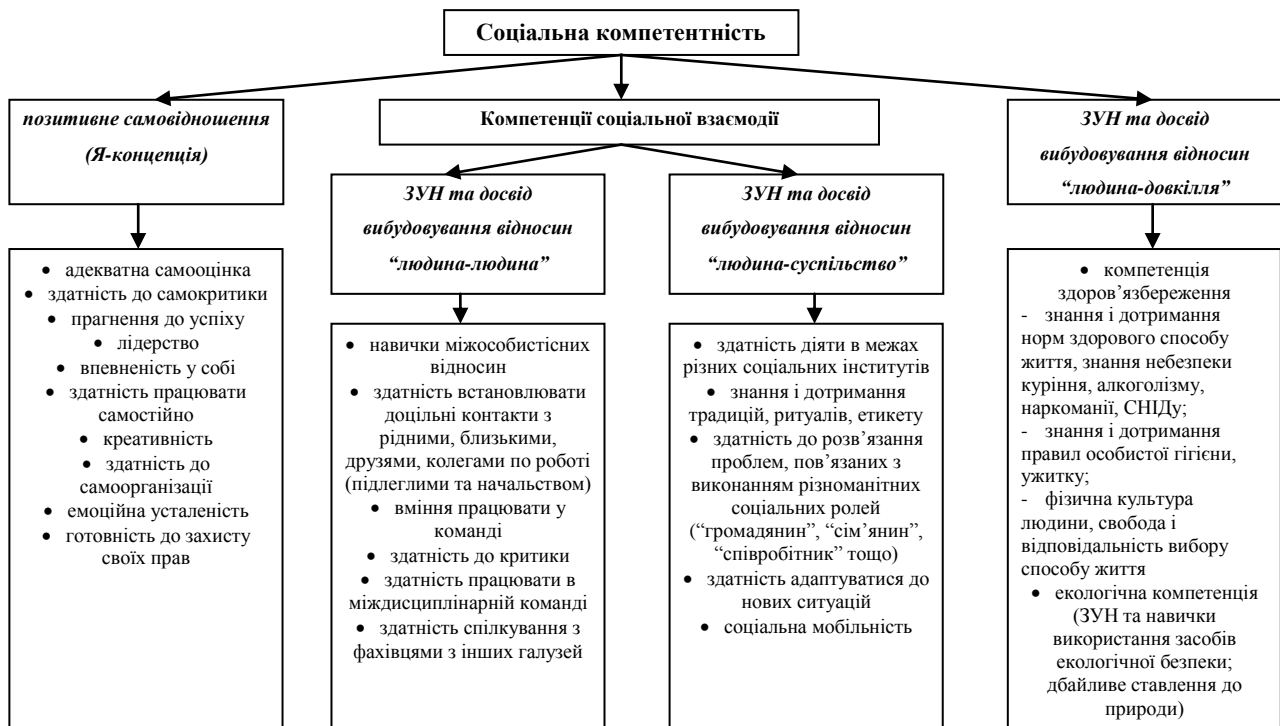

Рис. 3. Структура соціальної компетентності економіста.

Отже, професіоналізм розглядається нами в єдності особистісних та діяльнісних проявів феномена як органічно взаємозалежних підсистем, а концептуальна структура професіоналізму економічної праці конкретизується професійною спрямованістю, професійною компетентністю, професійною відповідальністю та професійною мобільністю (структуру професіоналізму наведено на рис.1).

Професійна спрямованість майбутнього економіста визначається позитивним ставленням до професії, внутрішнім впливом, тобто мотивами вибору економічної спеціальності, та зовнішнім впливом, тобто впливом батьків, родичів, друзів, соціальною значущістю обраної спеціальності тощо.

Професійну спрямованість забезпечують такі види інтеграції: інтеграція різних наукових шкіл щодо навчання економістів; інтеграція знань, практичних умінь і навичок; інтеграція теоретичного та виробничого навчання; інтеграція інформаційних технологій в освіту майбутніх економістів; інтеграція інноваційних технологій в освіту майбутніх економістів; соціокультурна інтеграція; інтеграція "студент–викладач–адміністрація–батьки".

Структуру професійної спрямованості подано на рис.1.

Професійну компетентність майбутнього економіста характеризуємо як сформовану систему професійних знань, вмінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для якісного виконання діяльності в галузі економіки та фінансів.

Соціальні потреби, освітньо-кваліфікаційні вимоги спеціальності, вимоги Галузевого стандарту вищої освіти України, аналіз численних наукових праць, програм сучасних навчальних дисциплін, практик для вищої школи, анкетувань, проведених серед викладачів, досвід викладання дозволили зробити висновок, що професійна компетентність майбутнього економіста складається з трьох груп компетенцій: економіко-теоретична (навчально-методична, науково-дослідна), економіко-практична (організаційна, обліково-аналітична, планова, контрольна) та технологічна, які є однаковими для галузі знань "Економіка і підприємництво". Разом з тим, кожна з груп обов'язково містить спеціальні компетенції, які відповідають за окремий напрям підготовки даної галузі знань. Зазначимо, що кожна з

виділених професійних компетенцій виконує власні функції і теж може бути представлена як певна сукупність компетенцій, що розкривають її специфіку. Водночас усі види професійних компетенцій тісно взаємопов'язані. В нашому дослідженні професійна компетентність обумовлюється Галузевим стандартом вищої освіти України.

Професійну компетентність забезпечують такі види інтеграції: інтеграція наукових знань; інтеграція різних наукових шкіл щодо навчання економістів; міжпредметна інтеграція; інтеграція знань, практичних умінь і навичок; інтеграція теоретичного та виробничого навчання; інтеграція інформаційних технологій в освіту майбутніх економістів; інтеграція інноваційних технологій в освіту майбутніх економістів. Структуру професійної компетентності подано на рис. 1.

Професійна відповідальність майбутнього економіста включає моральну відповідальність – регулювання, координацію та оцінку фахівцем своїх дій відповідно встановлених норм та правил. Це, так би мовити, внутрішня, особистісна відповідальність, що співпадає з інтересами колективу в цілому.

Професійну відповідальність забезпечують такі види інтеграції: інтеграція теоретичного та виробничого навчання; соціокультурна інтеграція. Структуру професійної відповідальності подано на рис. 1.

Професійну мобільність майбутніх економістів визнаємо як інтегровану якість особистості, що виявляється у: здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності у сфері економіки та фінансів із залученням правової сфери; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах та порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно з аналізом економічної та соціальної ситуації в державі; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного оволодіння; готовності до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі економіки та фінансів, спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон'юнктурі ринку праці.

Компетенції, що складають професійну мобільність подано на рис. 1. Її забезпечують такі види інтеграції: інтеграція наукових знань; інтеграція різних наукових шкіл щодо навчання економістів; міжпредметна інтеграція; інтеграція знань, практичних умінь і навичок; інтеграція теоретичного та виробничого навчання; інтеграція інформаційних технологій в освіту майбутніх економістів; інтеграція інноваційних технологій в освіту майбутніх економістів; соціокультурна інтеграція; інтеграція “безкоштовної” освіти для всіх та платної освіти за вибором студентів або батьків; інтеграція “студент–викладач–адміністрація–батьки”; територіальна інтеграція.

Таким чином, нами сформовано структуру професіоналізму майбутнього економіста, який стає підґрунтям для досягнення професіоналізму внаслідок набуття досвіду діяльності на робочому місці через розвиток професійної майстерності та професійної творчості.

Розглянуті структурні компоненти дефініції компетентності фахівця поза залежністю від виду і специфіки праці виступають загальними інваріантами – необхідними і достатніми для ефективності професійної діяльності. Специфічні або особливі інваріанти компетентності фахівця відображають характерні риси конкретних видів праці, які відбиваються у структурному компоненті “професійна компетентність”, насичуючись загальними вимогами Галузевого стандарту вищої освіти України та конкретними вимогами роботодавців у окремих видах діяльності.

Таким чином, запропонована нами структура компетентності економіста має певні привілеї, які містяться у збереженні інваріантності функцій професіонала даної галузі, але робить варіативним їх наповнення залежно від економічної, політичної та соціальної ситуації у країні та світі, що, в свою чергу, дозволяє отримати низку прерогатив у навчанні студентів, а саме: визначати набір предметів залежно від актуальних потреб ринку праці; обумовити напрямки підвищення кваліфікації для випускників вищого навчального закладу; надати основу для освіти та самоосвіти майбутнім економістам. І найголовніше, наявність такої

структури компетентності економіста дозволить проектувати спеціаліста як враховуючи умови сьогодення, так і для майбутнього, тобто дозволить внести в систему інтегративної професійної підготовки певну мобільність та адаптованість до мінливих умов нашого та світового суспільства.

Ключові компетенції, професіоналізм та соціальна компетентність, що забезпечуються відповідними компетенціями є фундаментом, який дозволяє майбутньому економісту гнучко орієнтуватись на ринку праці та бути підготовленим до продовження освіти як на другому (спеціаліст чи магістр) рівні вищої професійної освіти (для бакалавра), так і в сфері післядипломної освіти (для бакалавра, спеціаліста та магістра) чи наукової діяльності. Набір компетенцій є різним для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої професійної освіти, оскільки він пов'язаний із задачами діяльності, а вони різні для різних рівнів.

Подальші розвідки вбачаємо у визначенні шляхів формування компетентності економіста в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С. 3–12.
2. Булавенко О. А. Проектирование содержания и технологии непрерывного экономического образования в профессиональных учебных заведениях: Автореф. дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / О. А. Булавенко. – Брянск, 2007. – 42 с.
3. Щербатюк Л. Б. Формування професіоналізму майбутніх інженерів-механіків у процесі фахової підготовки: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.Б. Щербатюк. – Одеса, 2007. – 257 с.
4. Энциклопедия профессионального образования: В 3-т. / Под ред. С. Я. Батышева. – М.: АПО, 1999. – Т. 2. – 440 с.
5. Шипулина Л. А. Формирование профессионализма будущих экономистов средствами новых информационных технологий: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Л. А. Шипулина. – Ставрополь, 2004. – 21 с.

УДК 378.144.036

Л.В. Ізотова

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Стаття присвячена проблемі вивчення стану підготовки вчителя початкових класів до розвитку творчих можливостей молодших школярів та визначенню ефективної методичної системи, яка забезпечує формування і розвиток творчих умінь учнів початкових класів у процесі розв'язування творчих завдань.

The article is devoted to the problem of studying of the primary school teachers` level for the development of the creative possibilities of juniour schoolchildren and definition of the effective methods and ways that provide the forming and the developing of creative abilities of the primary schoolchildren.

Одним із основних засобів розвитку творчих умінь майбутніх учителів є вміння конструювати вправи певного виду. Це вміння потребує не тільки знання структури навчального процесу, але й уміння творчо виконувати аналіз навчального матеріалу.

Актуальність дослідження зумовлена насамперед наявністю практичної потреби у забезпеченні підготовки кваліфікованих учителів, здатних до творчої праці та професійного